

Література

1. Драгнев Ю. В. Компоненти формування культури здоров'я студентів в умовах комп'ютеризації навчання: монографія. Харків: ХДАДМ (ХХП), 2007. С. 38-39.
2. Дубогай О. Д. Основні поняття й терміни здоров'язбереження та фізичної реабілітації в системі освіти : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. С. 145-147.

Вікторія Павлівна Єрмакова – студентка IV курсу факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Валентина Олександрівна Тюріна** – професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор педагогічних наук, професор

ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. Розглянуто булінг як соціальне явище, визначено особливості булінгу, схарактеризовано ролі учасників булінгу, розкрито способи профілактики шкільного булінгу.

Ключові слова: булінг, булер, жертва, психологічне насильство, фізичне насильство, цькування.

Постановка проблеми. Англійське слово булінг давно вже стало зі звичайного соціально-психологічним та педагогічним терміном. Дослідники зазвичай визначають булінг (це слово можна перекласти як «цькування») як повторювана ворожа поведінка, що має на меті завдати шкоди фізично або психологічно комусь слабшому.

Зв'язок з попередніми дослідженнями. Перша згадка про шкільне цькування з'явилося досить давно. Ще в 1905 р К. Дьюкс опублікував свою роботу. Але перші знання про булінг були систематизовані в 90-і роки XX століття такими вченими як Д. Лейна, Е. Мунте, Д. Олвеус, А. Пікасо, Е. Роланд і ін. За даними Дена Олвеуса приблизно 16% дівчаток і 17, 5% хлопчиків у всіх розвинених країнах світу 2-3 рази на місяць стають жертвами булінг в тій чи іншій формі. У деяких випадках це відбувається епізодично, тобто час від часу, але іноді систематично дитину принижують і задирають її ж однокласники. Так само 7% дівчаток і 12% хлопчиків самі є ініціаторами цькування тобто булерами.

Не дивлячись на те, що проблема досить актуальна, проте вона недостатньо вивчена, і потребує подальшого детального розгляду.

Метою даної статті є вивчення особливостей булінгу у шкільному середовищі, способи боротьби з булінгом.

Основний текст. У школі складаються певні рольові відносини серед дітей в діапазоні «лідер-ізгой». Додатковим фактором розвитку і поширення булінгу виступає нездатність, і навіть небажання педагогів боротися з цією проблемою. Таким чином, булінг можна розглядати як окреме соціальне явище, за допомогою якого людина приховує свою неспроможність за допомогою агресії, спрямованої на іншу людину.

Особливості булінгу визначаються низкою вітчизняних і зарубіжних досліджень. Серед цих особливостей можна виділити такі: По-перше, булінг є асиметричним – з одного боку знаходиться кривдник, який володіє фізичною або психологічною силою, з іншого – потерпілий, який силою не володіє і гостро потребує підтримки і допомоги третіх осіб. По-друге, булінг підриває у підлітка впевненість в собі, і як наслідок виникають проблеми з успішністю, руйнується здоров'я, зачіпає людську гідність і самоповагу. По-третє, булінг здійснюється навмисно, його метою є нанесення фізичних і душевних страждань іншій людині. По-четверте, булінг – це груповий процес, в якому беруть участі не тільки кривдник і потерпілий, а також й спостерігачі. Як писав Д. Олвеус: – Знущаються учні (буллі) – це, як правило, фізично і психологічно сильні діти, зі зниженим відчуттям власної гідності, які за рахунок принижень і образ самостверджуються. Так самоініціатором насильства можуть стати підлітки, які бажають перебувати в центрі уваги, імпульсивні з агресивною поведінкою, або ж ті, хто боїться стати жертвою. – Учень, над яким знущаються, – «жертва» – це дитина, яка не впевнена в собі, має низьку самооцінку, замкнута в собі, не має друзів, і, зазвичай, фізично слабша за агресора. Можуть вирізнятися за будь-яких причин: будь-які фізичні дефекти, з неблагополучної сім'ї, часто хворіє і пропускає заняття. – Послідовники або поплічники – діти, які підтримують насильство, але не є його ініціаторами. – Прихильники – активно і всіма можливими способами підтримують знущання, але не беруть в цьому прямої участі. – Пасивні прихильники або ймовірні учасники булінгу. Таким дітям подобається знущання, але вони цього не демонструють при інших. – Байдужі спостерігачі – не беруть участь в процесі і не дотримуються певної позиції. Можна сказати, що їм все одно, але вони відчують провину за власне безсилля. – Ймовірні захисники – не люблять насильство і вважають своїм обов'язком захистити жертву, але нічого не роблять. – Захисники не люблять знущання, допомагають або намагаються допомогти учневі, над яким знущаються. Але все вчені схилиються до думки, що єдиного портрета агресора і «жертви» немає. Ними може стати будь-яка дитина. По-п'яте, булінг ніколи не припиняється сам по собі, завжди й у всіх випадках всім учасникам булінгу потрібна допомога і підтримка. По-шосте, Д. Олвеус приділяє увагу такій особливості негативних дій кривдника, як повторюваність і тривалість. Ця характеристика негативних дій кривдника виникає завдяки тому, що,

з одного боку, кривдник зберігає зацікавленість в здійсненні насильницьких дій щодо жертви довгий час і, з іншого боку, в результаті того, що жертва слабкіше і не здатна захистити себе в ситуації булінгу.

До способів профілактики шкільного булінгу рекомендовано застосовувати такі методи: 1) поліпшення шкільного клімату. Стратегія дій на рівні шкіл передбачає два моменти. Це прийняття чітких, справедливих і єдиних для всіх правил поведінки, а також формування довіри між педагогами і дітьми. 2) Правила поведінки можуть бути закріплені в шкільному статуті. Бажано, щоб в його розробці брали участь діти. «Кодекс» поведінки повинен бути непорушним. Важливо, щоб недотримання правил, тобто ініціювання булінгу, тягло за собою певні наслідки. 3) виховання буллі. Для цього необхідно: по-перше, до нього потрібно донести всю серйозність шкоди, яку він завдає своїми діями, дати зрозуміти, що відчуває об'єкт його насмішок і знущань; по-друге, агресорові потрібно повернути відповідальність за зроблене і дати можливість виправити ситуацію. Що саме дитина-буллі може зробити, вирішується в діалозі з дорослим – учителем або шкільним психологом. «Якщо мова йде про фізичне псування речей, може стояти питання компенсації зіпсоване», – пояснює Марія Новикова. Якщо цькування виражалося в чутках і плітках, то потрібно їх офіційно спростувати і вибачитися перед жертвою; по-третє, у багатьох агресорів відмінні комунікативні здібності та лідерські якості. Їх треба поставити на служіння: вони можуть організовувати шкільні події, допомагати з навчанням тим, хто цього потребує. «Їм також варто більше мати справу з тими, хто старше: їм легше буде тримати себе в рамках»; по-четверте, в рамках профілактичної роботи важливо доносити до дітей різницю між домінуванням і лідерством. Не розуміючи її, активні учні можуть «перегинати палицю» і заподіювати іншим біль. 4) підтримка друзів. Педагогам має сенс розділити агресорів і жертв в просторі класу, щоб вони менше зустрічалися віч-на-віч. Але цього замало. Треба допомогти дітям, які відчувають свою беззахисність, знайти відповідне коло спілкування: переживання почуття приналежності вкрай важливо. Діяльність з пошуку відповідного кола спілкування – непростий процес, в якому педагогу добре б об'єднатися з колегами по школі і з батьками дитини. Можна залучити дитину до такої діяльності, яка допоможе їй переконатися у власній значущості, – наприклад, в гуртки за інтересами. Варіантів може бути багато, вони можуть виявитися частково й поза школою. «Зараз активно розвивається сфера волонтерства, в якій можуть брати участь і школярі, – говорить експерт. Є цікаві проекти в сфері сучасного мистецтва, коли з підлітками працюють професійні художники. Наприклад, проект «Каскад». Там при роботі підліткових груп завжди присутній психолог, який стежить за тим, щоб в колективі всі нормально спілкувалися».

Висновок. Таким чином, треба відзначити, що останнім часом ставлення до жорстокості в школі, в освітніх установах, товариствах розвинених країн стало значно серйознішим. Широко застосовуються профілактичні програми булінгу.

Література

1. Кон И. С. Что такое буллинг и как с ним бороться? Семья и школа. 2006. № 11. С.15-18.
2. Мосина О. А., Устенко В. С. Проблема буллинга в образовательной среде. Научно-методический электронный журнал «Концепт». 2016. Т. 29. С. 144-148. URL: <http://e-koncept.ru/2016/56567.htm>.

Оксана Олексіївна Золотова – студентка IV курсу факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Валентина Олександрівна Тюріна** – професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор педагогічних наук, професор

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО НАСИЛЛЯ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ

Анотація. Показано, що домашнє насилля – це цикл фізичних, сексуальних, психологічних дій одного члена сім'ї над іншим (іншими), а також пригнічення, залякування, погрози з метою обмеження волевиявлення особи (осіб). Найчутливішими до такого є діти. Діти – жертви чи свідки домашнього насилля – присвоюють факти насильства й у дорослому віці багато з таких дітей можуть зберегти свою роль жертви.

Ключові слова: насилля, домашнє насилля, сімейне насилля, жертва, психологічний розвиток дитини.

Постановка проблеми. За останні півроку значно збільшилась кількість звернень до соціальних служб щодо випадків домашнього насилля. Основною причиною зростання кількості звернень від жертв домашнього насильства є загальне зростання насильства на всій території України: військові дії на Донбасі, посттравматичний синдром у солдатів, що повернулися з АТО, а також економічна і соціальна нестабільність в сім'ях.

Зв'язок з попередніми дослідженнями. Психологія насильства отримала на сьогодні досить широку популярність. Найбільш інтенсивно проблемами психологічного насильства в останню чверть століття займалися такі вчені як Дж. Кобрин, Д. Левінсон, Д. Іванік, Д. Фінкелхор, Р. Ленг, К. Брон, Е. Міллер, і ін. (2). Тема й до сих пір залишається багатогранною і актуальною для вивчення.